

Огляди та рецензії

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАПІВПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ СИСТЕМИ ПРАВЛІННЯ У ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ

(Рец.: Литвин В. Атрибути та різновиди напівпрезидентської системи правління в Європі: інституційно-процесуальний і політично-поведінковий аспекти: монографія / Віталій Литвин. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. – 636 с.)

Монографія Віталія Литвина є першим в українській політичній науці комплексним, систематичним, різноракурсним і всестороннім порівняльним дослідженням інституційно-процесуального й політично-поведінкового аспектів феномену, атрибутів та різновидів напівпрезидентської системи державного правління в Європі. У ній науково-дослідницькому та експертно-аналітичному товариству й політикуму привнесено комплексні і різносторонні знання про концептуальні, теоретико-методологічні та практично-емпіричні особливості позиціонування й інституційно-процесуальні та політично-поведінкові параметри напівпрезидентської системи правління в країнах Європи, політичні режими яких є демократичними, гібридними чи автократичними.

Наукова та практична актуальність монографії зумовлена розумінням того факту, що сьогодні, незалежно від типів політичного режиму, традиційно виокремлюють три види систем державного правління – президентську (президенталізм), парламентську (парламентаризм) та напівпрезидентську (напівпрезиденталізм), – і вони сумірною мірою представлені на прикладі різних країн і частин світу. Водночас для Європи чи не найбільш притаманною, хоча й надзвичайно варіативною, є або раніше була напівпрезидентська система державного правління, яка, щоправда, може дистинктивно позиціонуватись й окреслюватись як формально (інституційно-процесуально), так і фактично (політично-поведінково).

Відтак у монографії В. Литвина виявлено важливі і специфічні історіографічні, концептуальні, теоретико-методологічні і практично-емпіричні атрибути й особливості дослідження напівпрезидентської системи правління у політичній науці. Зокрема, розглянуто інституційно-процесуальну й політично-поведінкову зумовленість сутності, атрибутів та типологізації напівпрезидентської системи правління в Європі (впродовж XX ст. і до кінця 2017 р.), у тім числі на тлі таких індикаторів, як

формування та відповідальність урядів, розпуск та композиція легіслатур, дуалізм, легітимність, партійна приналежність і відповідальність виконавчої влади та сила президентів. На цій підставі зафіксовано інституційно-процесуальні і політично-поведінкові наслідки й впливи напівпрезидентської системи правління у демократичних й авторитарних країнах Європи, а також встановлено й систематизовано особливості, ризики та перспективи операціоналізації і реформування напівпрезидентської системи правління в Україні.

Як наслідок, монографія і проведений у її рамках порівняльний аналіз інституційно-процесуальних та політично-поведінкових атрибутів й різновидів напівпрезидентської системи державного правління в Європі дали змогу констатувати, що обрана наукова проблематика дуже широка та багатогранна у класичній і сучасній політичній науці (про що засвідчує список використаних джерел із понад півтора тисячі позицій). Вона передусім окреслена доробками вчених, які репрезентують західну політологію, хоч достатньо представлена і в наукових пошуках учених з України. Їхній усесторонній розгляд та врахування у монографії В. Литвина дали змогу зауважити, що порівняльне дослідження напівпрезидентської системи державного правління повинне здійснюватися на підставі максимальної теоретико-методологічної і практично-емпіричної варіативності, а тому має стосуватись як класичного, так і посткласичного або сучасного варіанта її концептуалізації. Відтак у тексті наукової роботи і теоретико-методологічно, і практично-емпірично вмотивовано, що про напівпрезиденталізм варто розмірковувати як диспозиційно (максимально об'єктивно), так і реляційно (максимально суб'єктивно). Причому з погляду порівняльного аналізу перевагою стало використання саме диспозиційних атрибутів і компонентів визначення напівпрезиденталізму з їхнім одночасним класифікаційним доповненням за допомогою реляційних характеристик і підходів. Саме так забезпечено впевненість у тому, що вибір кейсів напівпрезиденталізму не є методологічно проблематичним і позиційним, внаслідок чого можливим став сенс виявлення різних типів, впливів і наслідків напівпрезиденталізму. На цьому тлі було продемонстровано, що напівпрезидентська система державного правління є дуже мультिवаріативною, а тому вона була розглянута та порівняна як у комплексі, так і на підставі перманентних порівнянь та зіставлень. Відтак ефективно вмотивовано, що напівпрезидентська система правління, будучи гомогенною дефінітивно, варіативно операціоналізується на практиці, засвідчуючи, що формальна сторона конституції та системи правління не завжди відповідає фактичній. Це довело, що нема підстав говорити про якусь усталену і довершену модель/форму напівпрезиденталізму, навіть якщо вона концентрується в одному регіоні чи в одній частині світу.

Монографія В. Литвина детермінована тим, що в ній вдало та ефективно синтезовано якісні і кількісні методи порівняльно-політоло-

гічного аналізу, які визначаються такими атрибутами наукового знання, як доказовість, прагматизм та системність. Відтак вона репрезентує свою теоретичну та емпіричну актуальність, особливо у зрізі поступу вітчизняної політичної науки і практики. Також монографія суттєво оновлює підходи до розвитку політичної науки в Україні, а високий науковий рівень викладу матеріалу у ній вдало поєднується із її практичною важливістю. Саме тому отримані у монографії висновки і рекомендації є важливими в подальшому поступі системи державного правління, системи міжінституційних відносин і загалом політичної системи як в Україні, так і в інших країнах світу. Вони можуть бути використані студентами, аспірантами, докторантами та викладачами закладів вищої освіти, політиками і державними службовцями, а також усіма, хто цікавиться проблемами напівпрезидентської та інших систем державного правління, міжінституційних і політичних відносин, демократії та автократії.

В. Й. Климончук
(Івано-Франківськ)